V. Průmysly zušlechťující.

V těchto odvětvích průmyslu, zušlechťujících suroviny domácího a zahraničního původu, byl hlavní význam a váha celé průmyslové složky našeho hospodářství. Ve zušlechťujícím průmyslu nacházelo obživu 4½ milionu osob, t. j. 30% obyvatelstva dřívějšího Československa. Ale nejen v tom byl význam a důležitost zušlechťujícího průmyslu. On to byl, který nám hodnotou svého konečného výrobku opatřoval prostřednictvím vývozu devisovou úhradu pro potřebný dovoz surovin, potravin a u nás nevyráběných hotových výrobků. Hodnota od nás vyvážených ušlechtilých výrobků průmyslových byla tak veliká (vysokým obsahem práce ve výrobku), že tento vývoz nám uhrazoval hodnotu dovozu v š e c h surovin: nejen těch, z nichž se vyráběly tovary pro další vývoz, ale i těch, z nichž se vyráběly tovary pro domácí spotřebu. Tři čtvrtiny našeho vývozu tvořily hotové výrobky, z nichž většina výrobků zušlechťujícího průmyslu. Takto složená obchodní bilance nám přinášela aktiva, z nichž jsme — jako stát dlužnický se zadlužením do ciziny a jako stát vnitrozemský, odkázaný na dopravu cizinou a jiné služby od ciziny — uhrazovaly všechny výdaje z titulu platební bilance. V příznivých letech zbýval nám takový přebytek zahraničního obchodu, že jsme byli s to splácet své dluhy do ciziny ve velikém měřítku a vykupovat z cizích rukou účasti na našich podnicích.

To vše bylo možné jedině pomocí rozvětveného zušlechťujícího průmyslu, a bude i nadále naším cílem v nových politických poměrech budovat průmysl tak, abychom se stále více přibližovali tomuto složení našeho hospodářství, jež odpovídá naší zeměpisné poloze, zmenšenému nerostnému bohatství i sociální skladbě. Jen prací, která bude obsažena ve zušlechtěném výrobku, se uživíme a dosáhneme vyšší životní míry; surovin nevyvážíme, neboť nejsme na ně bohati, jako mnohé jiné země.

Podle sčítání z r. 1930 bylo živo z povolání v průmyslu (bez hornictví a hutnictví) 4,733.000 lidí. Nyní jich ubylo skoro 39%, čili asi 1,846.000, takže jich zbylo asi 2,887.000 a k dnešku (do konce r. 1938) okolo 3 milionů.

Počet č i n n ý c h osob ve všech závodech průmyslových podle sčítání živnostenských závodů z r. 1930 a úbytek po nynějších změnách hranic byl tento:

Průmyslový obor	Dosavadní počet v tis. osob	Ubývá v tis. osob	Ubývá v %	Zůstává v tis. osob
Hornictví	121.1	72.2	59.6	48.9
Kámen a zeminy	165.4	70.8	42.8	94.6
Sklářství	63.5	41.8	65.9	21.7
Kovy	391.0	116 4	29.8	274.6
Chemie	40.6	14.4	35.5	26.2
Textil	360.1	222.7	61.8	137.4
Oděvnictví	284.3	88.6	31.2	195.7
Papír	39.7	20.9	52.6	18.8
Grafika	32.3	9.1	28.2	23.2
Kožařství	23.0	7.5	32.7	15.5
Pryž a osinek	4.0	1.0	25.8	3.0
Průmysl dřeva	174.5	59.6	34.1	114.9
Soustružnictví	7.0	3.3	47.2	3.7

Průmyslový obor	Dosavadní počet v tis. osob	Ubývá v tis. osob	%	Zůstává v tis. osob
Kartáčnictví	4.2	1.5	36.0	2.7
Hračky	2.8	2.1	75.1	0.7
Hudební nástroje	7.6	6.1	79.5	1.5
Stavební podnikání	297.3	101.3	34.1	196.0
Plynárny, elektrárnl a vodárny	19.3	7.6	39.4	11.7
Průmysly potravinářské	238.1	83.8	35.2	154.3
Dohromady	2.375.8	930.7	39.1	1.445.1
Bez hornictví, plynáren, elektráren a průmyslů potravinářských	1.997.3	767.1	38.4	1.230.2

Jako všech příslušníků k průmyslu a výrobním živnostem, tak i počet činných osob v průmyslu a výrobních živnostech klesá v celkovém průměru o 38—39%. Poměrně největší úbytky jsou v průmyslech hudebních nástrojů a hraček (Rudohoří), sklářském (pohraniční zalesněné kraje) a soustružnictví. Naopak poměrně nejmenší pokles počtu činných osob se jeví v průmyslech pryže a osinku, grafickém, oděvnickém a kožařském.

Průmysly kovů.

Hutnictví, zpracování kovů a průmysly strojírenské a elektrotechnické byly u nás největšími průmyslovými odvětvími co do počtu osob, které živily. V těchto odvětvích nacházelo podle sčítání v roce 1930 obživu 1,085.729 osob, což je přes 21% všech osob, příslušných k průmyslu a výrobním živnostem. Činných osob bylo v těchto oborech průmyslové výroby 390.977, čili přes 16% v průmyslu a výrobních živnostech činných. Odloučením území ztrácíme 29% činných osob v kovoprůmyslu, což je značně méně než činí průměrný úbytek (39%). Ze 114.200 činných osob, jež podle základu z roku 1930 ubývá, připadá asi 98.500 na Německo, 12.500 na Polsko a zbytek na Maďarsko.

Že ztrácíme z kovoprůmyslu méně, než činí průměrná ztráta v průmyslu vůbec, toho příčinou je rozložení závodů v tomto průmyslu po republice. Z výroby železa a kovů (podle počtu činných osob) připadalo totiž v Čechách 20.2% na Prahu a okolí, 9.8% na Kladno, 10.3% na oblast Podbrdskou, 10% na Plzeň, 18.4% na Děčínsko a Chomutovsko, 9.1% na Českolipsko, Šluknovsko a Liberecko, 22.2% na ostatní Čechy, v zemi Moravskoslezské pak 14.6% na Brno a Blansko, 42.3% na Ostravsko, 20% na zbytek moravskoslezské průmyslové oblasti a 23.1% na ostatní Moravu, na Slovensku pak 20.4% na Bratislavu s Petržalkou a zbytek na ostatní Slovensko. Ze strojnictví a elektrotechniky bylo umístěno (opět podle počtu činných osob) v Čechách 33.5% v Praze a okolí, 1.4% v Kladně, 2.2% v oblasti podbrdské, 19.6% v Plzni, 13.1% v oblasti Děčín—Chomutov—Česká Lípa—Šluknov—Liberec a 30.2% jinde v Čechách, v zemi Moravskoslezské pak 35.3% v Brně a v Blansku, 18.7% na Ostravsku, 15.1% ve zbylé oblasti moravskoslezské a 30.9% na ostatní Moravě a ko-

nečně na Slovensku 67.4% v Bratislavě a Petržalce a zbytek jinde na Slovensku.*)

Z tohoto výpočtu je viděti, že naprostá většina průmyslu kovů měla místo v oblastech, které nebyly změnou hranic dotčeny. Podstatnou výjimku tvoří těšínské Slezsko s Třincem.

Statistický úřad podává na základě sčítání závodů z roku 1935 tento přehled přesunů v průmyslech kovů, způsobených změnou hranic:

	Úbytky v % dosavadního stavu podle počtu závodů	hodnoty odbytu	počtu zaměstnanců
Železářská a ocelářská výroba	33.8	29.7	29.9
Vysoké peci	25.0	28.5	—
Huti pro výrobu ostatních kovů	26.3	19.4	—
Ocelárny, slévárny železa, oceli a kuj. litiny	34.3	22.4	—
Válcovny, kovárny, lisovny a taž. oceli	43.3	26.9	—
Slévárny kovů a slitin	30.7	41.9	—
Válcovny, kovárny, lisovny a taž. kovů	50.0	71.9	—
Výroba kovového zboží, strojírny a elektr. průmysl	37.1	27.6	25.7
Výroba drobného kovového zboží	60.8	63.8	—
Výroba plechového a smaltovaného zboží	28.3	30.1	—
Výroba ostatního železného a kovového zboží	32.9	37.5	—
Strojírny	30.1	16.1	—
Výroba vozidel	29.4	26.9	—
Elektrotechnika	29.3	21.5	—
Jemná mechanika a optika	24.4	25.7	—
Řemeslné živnosti a samostatné správkárny	28.4	25.8	25.5

Z tohoto přehledu je viděti, že za novými hranicemi republiky nám zůstala čtvrtina až třetina průmyslu kovů.

Ve skupině hutí a železáren utrpělo naše hospodářství nejcitlivější ztráty odstoupením Těšínského Slezska. Zde ztrácíme nejmoderněji zařízenou železárnu Báňské a hutní společnosti v Třinci a drátovnu téže společnosti v Bohumíně. Kromě koksoven, továren na síran amonný, benzol, naftalin, dehet a smůlu a kromě elektráren o kapacitě asi 100 mil. kWh, jsou v Třinci železárny s vysokými pecemi, ocelárny, válcovny, slévárny šedé litiny a oceli, mechanické dílny, továrny na ohnivzdorné zboží a továrny na výrobu mědi z kyzových výpalků, továrny na zinkové a kobaltové poloprodukty a na Glauberovu sůl. Z úhrnné výrobní kapacity surového železa v bývalém Československu připadalo na Třinec 25% (kolem ½ mil. tun) a z úhrnné výrobní kapacity surové oceli a ocelové litiny rovněž asi čtvrtina (bezmála 600.000 tun). Stejný podíl měly třinecké závody na celkové československé výrobě váleného zboží. Při tom třinecké železárny patřily k nejmodernějším ve střední Evropě. Výrobní kvota polotovarů a kolejnic, připadající na Třinec, se pohybovala mezi 30 až 40% veškeré výroby v bývalém Československu. Mechanické dílny pracovaly pro vlastní potřebu závodů i pro vývoz. Na prvním místě stála výroba výhybek. Měďárna a zinkovna byly schopny vyrobiti 1200 tun cementové mědi, 80 tun kobaltové usazeniny, 1000 tun zinkového aglomerátu a 5000 tun Glauberovy soli.

*) Podle Atlasu republiky Československé, vydaného Českou akademií věd a umění v r. 1935.

Zbývající hutnická výroba v Česko-Slovensku postačí ovšem i při největší konjunktuře krýt domácí spotřebu železa v novém Česko-Slovensku. Bylo by však třeba vybudovat drátovnu, jelikož odstoupením bohumínského závodu Báňské a hutní společnosti a chomutovské továrny Poldiny huti jsme ztratili zcela výrobu železných a ocelových drátů speciální jakosti. Pokud jde o slevárenství, tu až na Třinecké závody nám zůstaly ostatní i v nových hranicích. Totéž platí o výrobě oceli.

Podrobnější rozbor o přesunech, které nastaly ve výrobě železo a kovy zpracující není v rámci tohoto pojednání možný, neboť jde o několik set výrobků, jejichž výpočet nelze podrobně rozváděti. V celku lze však říci, že naše výroba stačí k úhradě domácí spotřeby a že naopak veliká řada předmětů bude třeba při zbylé výrobní kapacitě vyvážeti. Pokud se nám některých výrobků v této chvíli nedostává, bude jejich výroba snadno zařízena nebo rozšířena.

Ve skupině obecného strojnictví lze říci, že celkově nebyla naše výrobnost porušena. Jiná je ovšem situace s hlediska odbytového, kterou nyní ještě nemůžeme podrobně přehlédnouti. Výjimku tvoří ovšem výroba textilních strojů, která většinou zůstala v území, které jsme odstoupili Německu. Bude záležeti na dalším rozvoji našeho textilu, zda toto odvětví strojírenského průmyslu budeme zaváděti nebo doplňovati. V oboru obráběcích strojů zůstáváme státem vývozním. Továrny na hospodářské stroje zůstaly rovněž většinou na našem území. Platí to o všech našich největších firmách. I zde je otevřena otázka příštího odbytu.

Ze 6 továren na železniční vozy zůstávají v nových hranicích jen tři a jejich výrobní kapacita novému Česko-Slovensku plně postačuje. Továrny na lokomotivy a tendry zůstaly vesměs na našem území. Jejich příští zaměstnanost ovšem závisí jednak na další investiční politice našich železnic, jednak na možnostech vývozních.

Elektrotechnická výroba tvoří jednu z největších částí celé naší strojírenské výroby. Většina této výroby nám zůstává zachována. Na území, které jsme odstoupili Německu zůstal jen jeden závod z koncernu Siemensova.

Z továren na automobily odpadají Kopřivnice. I tak zůstává výrobní mohoucnost tohoto odvětví výroby značně daleko za možnostmi odbytovými. Význačné naše automobilky počítaly při svých investicích s daleko větším rozvojem motorisace v našem státě. I když se dočkáme vzrůstu motorismu, nedosáhne výroba našich zbylých automobilek zdaleka ještě uspokojivé zaměstnanosti, k čemuž by bylo zapotřebí ještě velikého vývozu. Výroba motocyklů zůstala celá na našem území, takže ztrácí onu kvotu odbytiště, kterou představovala nyní odstoupená území. Pokud jde o velocipedy, odpadá odstoupením území Německu asi 60% výroby. Zbylá výroba v Česko-Slovensku však úplně postačí ke krytí předpokládané domácí spotřeby a ještě bude lze vyvážeti.

Letecký průmysl byl soustředěn většinou v Čechách. Jinak odpadá před nedávnem zavedená výroba v Kopřivnici. Kdyby měl

tento průmysl v nových poměrech udržeti dosavadní výrobu, bylo by zapotřebí mnohem účinnější podpory letectví, zvláště civilního.

V oboru nástrojů ztrácíme několik firem, zejména vyrábějících pily na dřevo. Zbylá výroba může však být brzy rozšířena.

Výroba plechového smaltovaného zboží pracovala převážně pro vývoz a zůstane tomu tak i se zbylou výrobou na našem území.

O zahraničním obchodě s výrobky kovových průmyslů pojednáme blíže na jiné místě. Zde jen uvádíme, že v roce 1937 činila celková hodnota dovozu železa a železného zboží, obecných kovů a zboží z nich, strojů, přístrojů a jejich součástí, elektrických strojů, vozidel a jiných přístrojů, nástrojů a hodin celkem 2418 mil. Kč a hodnota vývozu téhož zboží 3067 mil. Kč, takže bilance byla aktivní částkou 649 mil. Kč. Tyto obory zůstanou i v nových poměrech největší položkou z celého našeho zahraničního obchodu. Ústřední svaz čs. průmyslníků odhaduje celkovou hodnotu dovozu na 1625 a vývozu na 2350 mil. Kč, takže předpokládané aktivum by činilo 725 mil. Kč, čili ještě o něco více než dosud.

Průmysly kamene a zemin.

Do této skupiny průmyslové řadíme kromě dobývání hlavních surovin, t. j. kamene (lomy), jakož i hlín všeho druhu, vlastní zušlechťující průmysly, t. j. zpracování kamene, výrobu vápna, cementu, pálené sádry, různých druhů zboží z těchto hmot, dále výrobu cihlářského zboží, hrnčířského zboží a všechny průmysly keramické a porculánové.

Z celého průmyslu kamene a zemin bylo podle sčítání z roku 1930 živo 290.798 osob, což znamená asi 5½% všeho obyvatelstva příslušného k průmyslu a výrobním živnostem. Činných osob v tomto odvětví průmyslovém bylo v roce 1930 celkem 165.372. Z toho nám nyní zbývá 58.2%, čili 96.141 osob. Převážná část úbytku jde ve prospěch Německa.

Pokles výrobnosti v průmyslu kamene a zemin v nových hranicích Česko-Slovenska není v jednotlivých oborech stejný. Záleží na tom, jak tyto průmysly byly v dřívějších hranicích našeho státu rozloženy. Ložiska kamene a hlín na výrobu cihlářského a hrnčířského zboží zůstávají většinou u nás. Naproti tomu ložiska hlín na výrobu zboží keramického, ohnivzdorného a zvláště porculánového zůstávají převážnou měrou za hranicemi nového Česko-Slovenska. Podle toho i výroba konečných tovarů se zmenšuje.

Statistický úřad sestavil u průmyslu kamene a zemin na základě sčítání závodů z roku 1934 tento přehled přesunů u jednotlivých oborů výroby:

	Úbytky v % dosavadního stavu podle počtu závodů	hodnoty odbytu	počtu zaměstnanců
Dobývání kamene	33.2	29.9	28.9
z toho břidlice	75.0	22.6	52.6
sádrovce	33.3	38.4	41.5
magnesitu	0	0	0
Zpracování kamene	42.7	53.6	57.6
Výroba vápna	33.1	28.3	31.8

	Úbytky v % dosavadního stavu podle počtu závodů	hodnoty odbytu	počtu zaměstnanců
Výroba cementu	28.6	23.8	26.2
pálené sádry	0	0	0
cementového zboží	36.0	25.4	28.4
struskových cihel	33.3	3.3	10.2
zboží z umělého kamene	44.4	29.8	31.2
sádrového zboží	40.0	19.8	32.4
Dobývání zemin	51.1	77.4	55.2
z toho kaolinu	75.7	76.1	55.0
Výroba cihlářského zboží	25.4	22.4	23.7
hrnčířského zboží	26.8	29.3	27.6
ozdobné keramiky	83.3	79.5	85.6
kachlů a kamen	32.7	20.0	19.9
ohnivzdorného zboží	50.0	42.6	41.0
kameninových staviv	41.7	99.2	9.4
užitečné keramiky	55.6	92.7	90.9
porcelánového zboží	95.9	98.8	98.6

Lomy kamene zůstávají převážnou měrou u nás. Necelých 30% jich ubylo, většinou ve prospěch Německa. Jinak je tomu však u zpracování kamene v kamenických a sochařských dílnách. Těch je přes 50% za novými hranicemi, většinou v Německu. Na př. výroba pomníků byla z 80% soustředěna ve Slezsku (Frýdeberk), takže se ocitla v Německu.

Vápenek bylo nejvíce v oblasti mezi Berounem a Prahou, dále na Teplicku, v kraji brněnském a na severní a severovýchodní Moravě. Největší část kapacity zůstává však v novém Česko-Slovensku; úbytek činí mezi čtvrtinou až třetinou dosavadní výroby (Teplicko, severní Morava). Zbylé vápenky nejen plně stačí ke krytí domácí spotřeby, ale budeme mít ještě vývozní přebytky. V dosavadních odbytištích bude pravděpodobně třeba jisté přeorientace. Některé podniky dodávaly do území, jež jsou dnes za novými hranicemi a naopak některé podniky dnes zahraniční dodávaly do území, jež nám zůstalo.

Z výroby cementu zbývá pětina až čtvrtina. V Německu se ocitají Řetenice, Čížkovice a Štramberk. Situace cementáren bude zhoršena, neboť dosavadní normální odbytiště domácí se zmenšuje skoro o třetinu, kdežto výrobní kapacita o menší kvotu. Bude záležeti při příští zaměstnanosti na domácí investiční činnosti a na možnostech vývozu, jmenovitě do Německa. Zatím Německo učinilo větší objednávky.

Poměrně nejvyrovnanější jsou úbytky výrobnosti a odbytu u cihelen a výroby hrnčířského zboží. Na odloučeném území zůstala zhruba čtvrtina až třetina výroby.

Největší úbytky jsou v oboru výroby keramické a porculánové. Souvisí to s tím, že největší část této výroby se rozprostírala v pásmu pod Rudohořím od Chebu k Teplicím-Šanovu a pak na Znojemsku. Výroba porculánu soustředěna pak byla kolem Karlových Varů. Kaolinu bylo v roce 1937 vytěženo asi 260.000 tun a z toho bylo určeno asi 50.000 tun pro výrobu porculánu a keramického zboží a asi 210.000 t pro papírny. Z tohoto množství pak bylo asi 90% vyvezeno. Odstoupením území Německu ztrácíme vůbec doly na jemný kaolin pro porculánky a zbývá nám jen menší ložisko u Plzně a pak na Znojemsku (u Únanova). Jde většinou o kaolin upotřebitelný pro

papírny, výrobu keramického zboží a technického porculánu. Zbylá ložiska mají roční kapacitu asi 200.000 tun. Keramická výroba utrpěla značnou újmu záborem Poštorné a Šatova, jakož i ztrátou keramických hlín na Vildštejnsku. Pokud jde o porculánky, tu naprostá většina jejich se octla v Německu.

Velikou újmou pro všechen průmysl zemin je ztráta uhelných zdrojů na Mostecku a Duchcovsku.

Z tohoto přehledu lze si jen v hrubých obrysech učiniti představu o příští situaci jednotlivých oborů průmyslu kamene a zemin. P o d r o b n ě j š í situaci co do odbytu a zvláště dovozu či vývozu v této chvíli není ještě možno přehlédnouti. V letech 1929 a 1937 činil náš zahraniční obchod:

	Zboží kamenné	Zboží hliněné	Z hliněného zboží připadá na stavební keramiku	Z hliněného zboží připadá na porculán
1929: Dovoz vagonů	1.927	2.812	—	—
mil. Kč	44.8	36.5	—	—
Vývoz vagonů	2.511	19.318	—	3.467
mil. Kč	64.3	520.3	—	287.5
1937: Dovoz v mil. Kč	26.0	17.0	—	—
Vývoz vagonů	—	—	5.053	1.417
mil. Kč	56.5	263.6	78.0	133.0

Dovoz kamenného zboží pravděpodobně poklesne v obdobném poměru, jako ubylo obyvatel (o třetinu). Větší bude pokles vývozu kamene, neboť lomy, jež dosud vyvážely, byly ponejvíce v zahraničí. Naproti tomu se od nás zvýší vývoz brousků a pod. (do Sudetské oblasti). Taktéž vývoz cementu do Německa je, jak řečeno, pravděpodobný. Celkově tedy možno očekávati spíše mírné zvýšení aktiva obchodní bilance zboží celní třídy XXXVI. (zboží kamenné).

Z hliněného zboží zůstaneme vývozním státem hlavně v oboru stavební keramiky (kol. 60 mil. Kč, proti 78 mil. Kč v r. 1937). Naproti tomu ztrácíme plně dosavadní vývoz porculánu a isolátorů (v r. 1937 asi 122 + 11 mil. Kč) a stáváme se státem dovozním. Dovoz lze odhadovati na 30 + 10 mil. Kč.

S porculánem odpadá nám jedna z nejušlechtilejších, nejstarších a nejslavnějších výrob v Čechách, známá po celém světě. Tento průmysl — jakož i sklo a textil — patřil k těm, které trpěly světovou strukturní krisí. Mnohé státy, dříve odběratelské, si zařídily tuto výrobu samy a jiné státy podporují toto odvětví při vývozu velikými prémiemi všeho druhu. Naše porculánky pracovaly sotva s polovinou své výrobní kapacity. Tuto krisi, která souvisí se změnami ve světové výrobě a s mezinárodní obchodní politikou, nebylo lze ve své podstatě rozřešiti žádnými dílčími opatřeními jen československými.

S k l á ř s t v í.

Sklářství ještě více než průmysl porculánový trpělo po leta strukturní krisí odbytovou. Četné státy dříve odběratelské, zaváděly postupně sklářskou výrobu samy, a tak odbytová základna našeho sklářského průmyslu se zužovala. Naše sklárny pracovaly ze třetiny a nejvýše poloviny své výrobní kapacity. Podle spotřeby uhelné dosahovala sklářská výroba v průměru loňského roku 67% výroby z roku 1929

a do letošního léta klesla pod 60%. Proto také sklářský průmysl patřil u nás k těm, které vykazovaly poměrně nejvyšší nezaměstnanost.

Ze sklářství se živilo u nás podle sčítání z roku 1930 celkem 122.226 osob a v tomto povolání bylo činných 63.529 osob. Dvě třetiny z tohoto počtu se dnes ocitají v Německu. Zůstává nám 34.2% sklářů.

Sklářský průmysl rozložen byl totiž u nás většinou v pohraničních oblastech severozápadních Čech a na Šumavě. Okenní sklo se vyrábělo z naprosté převahy v severozápadních Čechách tažením na strojích Fourcaultových. Výrobní kapacita ročně (na 71 strojích) činila až 27 mil. čtver. metrů skla. Taktéž výroba skla zrcadlového a litého byla z největší části soustředěna v oblasti severozápadních Čech. Poněkud rozptýlenější byla výroba skla lahvového. Sklo toto se vyrábí na strojích Owensových a jejich výrobní kapacita činila přes 120 mil. lahví ročně. Duté sklo (kromě lahví) se vyrábělo téměř vesměs ručně, foukáním do dřevěných nebo kovových forem, načež tento polotovar se rafinoval vybrušováním, rytím, leptáním, malováním atd. Zvláště tyto druhy skla českého byly proslaveny na celém světě. Rafinace skla byla soustředěna kolem Boru u České Lípy a Kamenického Šenova. Rozsáhlé jsme měli t. zv. jablonecké sklářství, pracující převážně po domácku. Je soustředěno v okolí Železného Brodu a Turnova.

Sklářský průmysl byl odvětvím ryze vývozním. Z výroby okenního a zrcadlového a z výroby dutého skla jsme z 80% a z výroby 90% jabloneckého zboží vyváželi do ciziny. Změnou hranic nastaly ve výrobě i v odbytové situaci a zahraničním obchodě sklářském podstatné přesuny. Statistický úřad je odhaduje na podkladě sčítání závodů z roku 1935 takto:

	Úbytky v % z dosavadního stavu podle počtu závodů	hodnoty odbytu	počtu zaměstnanců
Výroba plochého skla	100.0	100.0	100.0
Zušlechtění plochého skla	31.0	30.2	37.2
Výroba dutého a lisovaného skla	59.3	62.3	59.1
Zušlechtění dutého a lisovaného skla	87.0	86.8	77.3
Výroba lustrů a osvětlovacích těles	87.9	87.9	77.3
Výroba surového skla jabloneckého	92.1	92.9	94.5
Výroba skleněné bižuterie	77.3	69.5	69.4

Tento přehled velmi názorně ukazuje naši změněnou situaci výrobní. Huti na výrobu plochého skla se ocitají vesměs v Německu. Z výroby dutého a lisovaného skla nám zůstala třetina, z výroby skleněných lustrů a osvětlovacích těles sotva osmina, z výroby surového skla jabloneckého jen 6 až 8%; při tom výroba skleněné bižuterie nám zůstala z jedné třetiny.

Tabulové sklo bylo u nás vyráběno strojně ve čtyřech podnicích, které jsou dnes v Německu. Celková domácí spotřeba v roce 1937 činila asi 3.5 mil. čtver. metrů o síle 4/4. Sklářský průmysl odhaduje, že z této spotřeby připadalo jen asi 15% na území, které nyní odstupujeme, takže pro nynější Česko-Slovensko se odhaduje spotřeba asi na 2.97 mil. čtver. metrů. Z toho připadá zase asi 85% na české země a 15% na Slovensko a Podkarpatskou Rus. Kdybychom si výrobu tabulového skla chtěli zaříditi sami, potřebovali bychom pro české země 5 Fourcaultových strojů a pro Slovensko a Podkarpatskou

Rus 1 až 2 stroje, jestliže bychom nevyráběli tabulové sklo ručně. (Jeden stroj má roční výrobu asi půl mil. čtver. metrů skla.) Pro tyto nové podniky (bez vývozu) bychom potřebovali asi 500 sklářů. Při tom domácí cena skla by mohla býti levnější než dosud, kdy stál 1 čtver. metr 13.51 Kč, kdežto vývozní cena jen 4.36 Kč. Pokud jde o bezpečnostní sklo, zůstala u nás jediná továrna ve Staňkově.

Lité sklo bylo u nás dříve vyráběno ve 4 podnicích, které jsou rovněž vesměs nyní v Německu. Počítáme-li, že pro domácí spotřebu skla stavebního a pro jiné technické účely je zapotřebí 280 až 300 tisíc čtver. metrů, bylo by třeba zařídit dvě výrobny o několika pecích, k čemuž by bylo zapotřebí asi 300 sklářů.

Rovněž všechny dosavadní výrobny zrcadlového skla se ocitly nyní v Německu. Tato výroba pracovala zhruba z poloviny pro vývoz a z poloviny pro domácí trh. Zřízení nové sklárny bylo by značně nákladné. Snad by však bylo možno vybudovati brusírnu zrcadlového skla, která by užívala silného okenního skla, jehož výrobu bychom zařídili. Pro takovouto brusírnu by bylo zapotřebí asi 120 sklářů.

Továrny se strojním zařízením na výrobu lahvového skla jsou taktéž všechny dnes v Německu. U nás zbyly jen továrny s výrobou polostrojovou. Jejich kapacita však stačí na úhradu běžné domácí spotřeby tím spíše, že nám odpadl z velké části také průmysl nápojů, především průmysl minerálních vod. Celá domácí spotřeba v roce 1937 činila kolem 24 mil. lahví a v nynějším Česko-Slovensku se odhaduje na 14 až 15 mil. kusů, z čehož připadá asi pětina na Slovensko a Podkarpatskou Rus a čtyři pětiny na české země. Počítá-li se, že jeden Owensův stroj vyrobí denně asi 20.000 lahví, stačily by dva takové stroje krýt celou nynější naši domácí výrobu. Bylo by k tomu zapotřebí asi 250 až 300 sklářů.

Pokud jde o duté sklo (mimo láhve), tu odpadá nám z dřívějšího celkového odbytu asi čtvrtina. V Německu ocitlo se 35 hutí dutého skla, počítáme-li do toho i borské surovárny a výrobny optického skla. V nynějším Česko-Slovensku zůstalo 40 hutí dutého skla, z nichž 29 pracuje. Huti na našem území jsou zařízeny tak, že mohou vyrábět všechny druhy skla. Nebylo by tedy pro domácí potřebu nutné zakládati zatím nové podniky, až na výrobu baněk pro elektrické žárovky (jeden podnik na Teplicku je ztracen a jeden zůstává na východním Slovensku) a na hutě pro výrobu optického skla (obě dosavadní výrobny se ocitly v Německu). Bude zapotřebí, aby vývozu dutého skla byla příště věnována náležitá péče. Zaměstnáme tím na 8000 dělníků. Vývoz směřoval ze značné míry do zemí s hodnotnou valutou. Činil v roce 1937 asi 83 mil. Kč.

Ve výrobě skelných hmot jsme byli již dosud závislí na dodávce z Německa a jen menší část byla kryta domácí výrobou (Polubné). Nyní budeme musit tento polotovar, který nezbytné potřebujeme k výrobě brouseného, barevného a vrstveného skla, jež tvoří podstatnou část jakostní české výroby sklářské, plně krýti dovozem z Německa. Nedá se počítat v dohledné době se zavedením výroben barevných šišek doma. Jednak jde o veliký potřební náklad, jednak výroba vyžaduje dobrých zkušeností.

Celkový vývoz rafinovaného zboží do zemí s hodnotnou valutou v roce 1937 dosahoval výše 92.5 mil. Kč. Z toho připadalo 84.3% na

rafinerie kamenošenovské a jablonecké, které jsou dnes v Německu, a zbytek na české výrobce a vývozce borské, posázavské, železnobrodské a z Českomoravské vysočiny. Borské rafinerie přesídlily na naše území. Vývozu je nutno věnovat velikou péči, neboť běží téměř vesměs o vývoz na anglický a americký trh. I s domáckým průmyslem bylo živo z tohoto oboru sklářství na 8000 sklářů. Z toho asi 6700 je dnes v Německu.

Jablonecký sklářský průmysl ztratil podstatnou část surováren pro svou výrobu. Zbyly nám jen dvě firmy, z nichž jedna nyní v Železném Brodě je zapracována pro všechny druhy jablonecké základní suroviny. Založením nového jabloneckého průmyslu v naší republice je velmi důležité, neboť jde o vysloveně vývozní průmysl, který má v cizině zvučné jméno a bylo by škoda, kdybychom tyto ztráty nenahradili.

Velmi důležitou otázkou sklářské výroby je zaopatřování surovin. Jako u výroby keramické, tak i u sklářství je největší ztrátou z pomocných látek uhlí. Sklárny spotřebovaly v roce 1937 skoro 800.000 tun uhlí, a z toho přes 750.000 tun uhlí hnědého. Kdybychom si chtěli pro domáci spotřebu sklářství plně vybudovat, činila by uhelná spotřeba kol 450 až 475 tisíc tun. Sklárny, které nám dnes zůstaly, mají potřebu necelých 100.000 tun, z čehož tři čtvrtiny připadají na hnědé uhlí. Další důležitou surovinou je kalcinovaná soda. Byla vyráběna v Neštěmicích a spotřebovalo se jí v roce 1937 přes 41.000 tun. Spotřeba hutí, které nám zůstaly a pracují, činí asi 6000 tun. Další nejnutnější surovinou je sklářský písek. Z největší části byl dosud odebírán ze Saska. Bude zapotřebí co nejrychlejšího vyřešení otázky vybudování pískovny na Turnovsku. Tím by odpadl odběr pohraničí, a to z velké části i odběr písku saského. Dnešní spotřeba sklářského písku hutí, které zůstaly na našem území, se odhaduje na 22.000 tun ročně. Další surovinu, Glauberovu sůl, odebíraly podniky na výrobu plochého skla většinou z Německa. Láhvárny kupovaly kalcinovanou Glauberovu sůl z Ústeckého chemického spolku, který rozšíří tuto výrobu do závodů na zbylém území, takže bychom nebyli odkázáni na odběr z Německa, až na některé nejjakostnější sulfáty pro strojní výrobu plochého skla. Vápence a mramorové moučky, jichž potřebujeme pro sklářskou výrobu, jsme měli dosud dostatek doma. Vápence máme i dosud dostatečné množství, kdežto mramorovou moučku bude třeba dovážet (z Vrchlabí). Spotřeba drasla a suříku je rovněž plně kryta domácí výrobou.

Obchodní bilance ve skle a skleněném zboží byla odedávna aktivní. V roce 1937 činilo aktivum 754 mil. Kč při vývozu 787 a dovozu 33 mil. Kč. Lze odhadovat hodnotu příštího našeho vývozu na 125 a dovozu na 100 mil. Kč, takže aktivum se snižuje na 25 mil. Kč. Zhoršení tedy činí 725 mil. Kč.

Průmysly dřevozpracující.

V dřevařství bylo podle sčítání z roku 1930 celkem 174.471 činných osob. Všech příslušníků k tomuto oboru výroby bylo 448.755, čili 8.7% obyvatel příslušných k průmyslu a výrobním živnostem. Poněvadž největší část našich lesů — aspoň v českých zemích —

byla v pohraničí a tato území byla nyní odstoupena Německu, tu úbytky obyvatel činných v dřevařství, jakož i všech obyvatel příslušných (s rodinami) k tomuto odvětví, odpovídají zhruba kvotě odstoupeného území a obyvatelstva. Z celkového zmíněného počtu činných osob v roce 1930 ve výši 174.471, odstupujeme 52.350 Německu, přes 2000 Polsku a přes 3000 Maďarsku, takže nám zbývá asi 117.000 osob, čili 67% dřívějšího počtu.

Pokud jde o množství odstoupených lesů, pojednali jsme již o tom podrobněji na jiném místě. O přesunech ve vlastní výrobě zpracující dřevo, podává Statistický úřad na podkladě sčítání z roku 1935 tento přehled:

	Úbytky v % z dřívějšího stavu podle počtu závodů	hodnoty odbytu	počtu zaměstnanců
Výroba řeziva na pilách	36.8	26.9	22.5
hrubých obalů ze dřeva	53.3	59.3	58.6
Impregnace dřeva	9.1	1.7	2.0
Výroba dyh, překližek, parket a pod.	20.3	8.4	9.4
Výroba lišt a rámů	39.5	41.9	42.5
nábytku z ohýbaného dřeva	20.0	33.2	54.7
Stavební truhlářství	30.0	21.4	21.6
Výroba dřevěného zboží	42.8	52.0	53.9
košikářská	30.5	36.8	29.4
zboží z korku	31.0	37.3	44.6

Na předním místě je třeba se ptáti, bude-li mít náš dřevařský průmysl dostatek surovin. Na jiném místě uvádíme, že v českých zemích z předepsaných etatů ve hmotě hroubí nám ubývá u smrku 51%, u jedle 40%, u borovice 25%, u modřínu 31%, u dubu 21% a u buku 45%. I v nových poměrech se sice mohou vyskytnouti určité přebytky dřeva borového, ale v ostatních dřevinách se bude projevovat nedostatek, který se vyrovnává jen zčásti ztrátou dolů a jiných spotřebitelů dřeva. Značně příznivější je situace na Slovensku a Podkarpatské Rusi, kde úbytky dosavadních etatů činí asi 5%. Z těchto zemí bude možno zásobovati české země i vyvážeti.

Průmysl impregnace dřeva zůstává celkově nedotčen vzhledem k poměrně menší ztrátě těžby dřeva borového, neboť se tím nezmenšuje o tolik surovinová základna. Odbytové možnosti tohoto průmyslu na domácím trhu se však podstatně snižují a vývoz impregnovaného dřeva je nesnadný.

Jinak v oborech dřevoobrábějícího průmyslu odpadá zhruba taková část, která odpovídá také zmenšení odbytu. Zbylé závody stačí kryti spotřebu nábytku z ohýbaného dřeva, nábytku bytového a kancelářského, stavebních výrobků truhlářských, dyh, překližek, parket, sudů, dřevěných obuvnických potřeb, cívek, korkového zboží i jiného dřevěného zboží. Rozšíření bude třeba ve výrobě dřevěných holí a dřevité vlny. Nadvýroba vzhledem ke zmenšenému odbytišti bude v oboru dyh, překližek, nábytku, sudů a dřevěných podpatků.

Zahraniční obchod ve zboží dřevěném a zboží ze surovin soustružnických a řezbářských býval u nás vždy aktivní. V roce 1937 při vývozu 185 a dovozu 61 mil. Kč činilo aktivum 124 mil. Kč. V příštích poměrech odhaduje průmysl vývoz na 110 a dovoz na 40 mil. Kč, takže vychází aktivum asi 70 mil. Kč.

Průmysly soustružnický, kartáčnický, hudebních nástrojů a hraček.

Ve všech těchto odvětvích průmyslu bylo podle sčítání živnostenských závodů z roku 1930 činno celkem 21.578 osob a v novém Česko-Slovensku jich zbývá podle tehdejší základny jen 8684 osoby, t. j. asi 40% dřívějšího počtu. V průmyslu soustružnickém (kromě soustružnictví dřeva) klesá počet se 7023 na 3706 osob (t. j. na 52.8% dřívějšího počtu), v průmyslu kartáčnickém se 4187 na 2722 osoby (na 65%), v průmyslu hudebních nástrojů se 7564 na 1555 osob (na 20.6%) a v průmyslu hračkářském s 2804 na 701 osobu, (na 25%). Poslední dva obory jsou nejvíce postiženy, jelikož tato výroba byla z převážné části soustředěna v severozápadních Čechách (Rudohoří), která připadla Německu.

Podle Statistického úřadu jsou přesuny ve zmíněných odvětvích průmyslové výroby, vypočtené na podkladě šetření výrobních poměrů v letech 1934/35, tyto:

	Úbytky v % z dřívějšího stavu podle		
	počtu závodů	hodnoty odbytu	počtu zaměstnanců
Průmysl soustružnický (mimo dřevo) . .	29.4	43.7	48.4
Průmysl kartáčnický	36.2	27.1	26.7
Výroba kláves do hudebních nástrojů . .	31.0	40.6	44.2
Výroba smyčcových, dechových a jiných hudebních nástrojů	83.3	86.3	84.2
Výroba hraček	67.2	62.9	61.3

V průmyslech soustružnickém a kartáčnickém nám zůstává zhruba to, co odpovídá zbylému poměrnému odbytišti domácímu.

Úbytky ve výrobě hudebních nástrojů jsou podstatně vyšší než úbytky obyvatelstva. Zbývá nám jen asi osmina dosavadní výroby. V průmyslu pian bylo odtrženo výrobní centrum v Georgsvalde, České Lípě a Liberci, ale zůstávají nám Hradec Králové, Jaroměř, Jičín, Zákolany, Kutná Hora a Velim. Tyto zbylé závody jsou plně s to krýti domácí spotřebu a mohly by rozšířiti výrobu i pro vývoz. Jinak je tomu v oboru výroby ostatních hudebních nástrojů, kde zbylá výroba tak tak je schopna krýti zbylý domácí trh. V nynějším Česko-Slovensku zůstala asi pětina firem, při čemž jsou nejvíce zastoupeni houslaři, kdežto mnohem méně výrobci dechových nástrojů. Podobně je tomu s výrobci tahacích harmonik. Závod na výrobu součástek hudebních nástrojů nám v nových hranicích nezbyl ani jediný.

Z oboru výroby hraček zůstalo na území, jež bylo připojeno k Německu, 17 firem, které vyrábějí loutky, různé hračky, okrasy na vánoční stromky, lametové a jiné zboží. Ale zbývající nám závody stačí plně krýti domácí spotřebu v hračkách dřevěných, kovových, v loutkách a panenkách z textilií, v ozdobách na vánoční stromky aj. Bude však třeba dobudovat výrobu hraček hudebních, hodinových strojů, hlasů do loutek a celuloidových hraček. Ve všech oborech, které nám zbyly, budeme mít ještě vývozní přebytky.

Nepočítáme-li se třídou zboží dřevěného a zboží ze surovin soustružnických a řezbářských a béřeme-li zřetel jenom k výrobkům sou-

stružnickým a řezbářským, ke zboží kartáčnickému a řešetářskému a ke zboží ze slámy, rákosí a pod. celních tříd XVI., XXVII. a XXVIII., tu dosavadní naše obchodní bilance byla v posledních letech pasivní. V roce 1937 činil dovoz 68, vývoz 17, pasivum 51 mil. Kč. Příště odhaduje průmysl dovoz na 42, vývoz na 12, pasivum na 30 mil. Kč.

Průmysly papírenský a grafický.

V průmyslu papírenském nacházelo podle sčítání z roku 1930 obživu celkem 69.108 osob a v průmyslech polygrafickém a uměleckém 64.140 osob, což je dohromady něco přes 2½% ze všech osob příslušných k průmyslu a výrobním živnostem v bývalém Československu. Osob činných bylo podle sčítání živnostenských závodů z roku 1930 v průmyslu papírenském 39.736 a v průmyslu grafickém 32.347. Z nich nám zůstává v novém Česko-Slovensku z průmyslu papírenského (podle základny z roku 1930) 19.079 osob, čili 48% dřívějšího počtu, a z průmyslu grafického 23.662 osoby, čili 73.2%.

Již z těchto čísel je vidno, kolik nám zhruba ubylo těchto průmyslů: papírenského více než polovina a grafického asi čtvrtina. Statistický úřad uvádí tyto přesuny (na podkladě dat ze šetření z roku 1936):

	Úbytky v % z dřívějšího stavu podle		
	počtu závodů	hodnoty odbytu	počtu zaměstnanců
Průmysl papíru celkově	60.0	52.2	53.5
z toho výroba dřevoviny a lepenek . . .	62.0	55.4	—
buničiny	35.3	32.4	—
papíru	61.1	60.9	—
Zpracování papíru celkově	41.7	39.1	45.1
z toho zušlechťování papíru	22.7	13.1	—
výroba zboží z papíru a knihvazačství	43.7	42.7	—
Průmysl grafický	28.9	20.2	23.9

V dosavadním Československu bylo dosud 46 papíren a jejich výrobní kapacita činila asi 2.80 mil. q papíru ročně. Z toho odstupujeme Německu 27 podniků s výrobní kapacitou asi 1.60 mil. q, t. j. podle kapacity nám ubývá přes 57% papírenské výroby. Zbývá nám výrobní kapacita asi 1.20 mil. q. Předpokládaná spotřeba papíru v novém Česko-Slovensku za dnešních poměrů se pohybuje kolem 1.10 mil. q, takže v celku by byly zbylé papírny s to spotřebu plně uspokojiti. Ale v jednotlivých druzích papíru jsou poměry odlišné. U rotačního papíru se jeví schodek asi 200.000 q. Buď se bude musit výroba zvětšit, nebo bude třeba papír dovážet. Také u natronového balicího papíru vychází podle odhadů schodek asi 60.000 q, které budeme zatím musit dovážet. Naproti tomu je přebytek v ostatních druzích papíru (balicích, psacích, grafických), a to asi 300.000 q ročně. Běží ovšem o to, zdali budeme mít pro tuto výrobu dostatek suroviny, brusného dříví.

V oboru lepenky ruční je spotřeba v novém území plně kryta domácí výrobou. U lepenky strojní nám ještě zůstává vývozní přebytek skoro ve výši pětiny výroby. Také v ručních šedých lepenkách

je výrobní kapacita asi o 12—15% vyšší, než lze odhadovat odbyt v novém Česko-Slovensku.

Ve výrobě b u n i č i n y zůstáváme nadále státem silně vývozním, neboť celulosky jsou vesměs na Slovensku a zůstaly vesměs na našem území. V roce 1937 vyvezeno bylo 700.000 q celulosy bělené a 440.000 q celulosy nebělené. Od toho třeba odečísti nyní asi 100.000 q na zvýšenou výrobu papíru, neboť některé slovenské závody budou vyrábět příště papír.

Celkově jsme byli v zahraničním obchodě s papírem a papírovým zbožím vždy aktivní. V roce 1937 činilo toto aktivum 353 mil. Kč při vývozu 448 a dovozu 95 mil. Kč. Ústřední svaz čs. průmyslníků předpokládá příště vývoz 440, dovoz 90, aktivum 350 mil. Kč. Přesuny v obchodě však nastanou u papírenských surovin, kde budeme pasivní, kdežto dříve jsme měli více dřeva doma.

P r ů m y s l y c h e m i c k é.

Co do výrobních oborů patří chemický průmysl k nejvíce rozvětveným. Již z toho plyne, že změny, které nastaly v těchto odvětvích po nové úpravě hranic, jsou velmi rozdílné. Z povahy chemické výroby plyne, že počet osob, zaměstnaných v tomto odvětví je v nepoměru k celkové hodnotě výroby. Počet obyvatel příslušných k povolání v chemickém průmyslu činil podle sčítání z roku 1930 jen 69.257, což je jen asi 1.3% všeho obyvatelstva, nacházejícího obživu z průmyslu a živností. Počet v tomto průmyslu činných osob byl 40.571 a v průmyslu pryže a osinku, který sem přiřaďujeme, dalších 4.008.

Změnou hranic byl chemický průmysl, zejména t. zv. těžká výroba tohoto průmyslu, dosti značně dotčen. Průmysl tento totiž byl rozložen většinou v pohraničí severních Čech a severovýchodní Moravy, vždy v centrech průmyslu uhelného; uhlí a zplodiny uhlí tvoří mnohým výrobám chemickým východiskovou látku. Odloučením těchto území od našeho státu získává tedy podstatnou část dříve našeho chemického průmyslu jednak Německo, jednak také Polsko.

Z celkového počtu činných osob v chemickém průmyslu v roce 1930 ve výši 40.571 nám v nových hranicích státu zůstává 26.376, čili 65% dřívějšího počtu. Z ubývajícího počtu asi 14.200 osob připadá 13.260 osob na Německo. U průmyslu pryže a osinku zbývá z dřívějšího počtu 4.008 osob asi 2.975 osob, čili 74.2%. Také zde skoro celý úbytek jde ve prospěch Německa.

Statistický úřad vypočítává přesuny v chemickém průmyslu, které nastaly změnou hranic republiky, takto (na podkladě výsledků sčítání závodů z roku 1935):

	Úbytky v % z dosavadního stavu podle počtu závodů	hodnoty odbytu	počtu zaměstnanců
Těžký průmysl chemický	27.6	49.9	54.4
Suchá destilace dřeva	37.5	7.0	3.2
Destilace a zpracování dehtu	31.4	8.0	17.7
Minerální oleje	8.3	11.3	5.6
Tuhá mazadla a smoly	28.6	36.8	33.3
Nejedlé tuky a oleje, mýdla a svíčky	31.2	61.8	53.5
Jedlé tuky a oleje	27.5	46.4	42.5
Zpracování kostí a koží	16.7	12.5	13.0

	Úbytky v % z dosavadního stavu podle		
	počtu závodů	hodnoty odbytu	počtu zaměstnanců
Farmaceutická prvovýroba	20.8	30.1	20.8
Farmaceutická výroba	30.9	25.1	36.9
Výroba vat, náplastí a pod.	42.9	83.9	86.5
kosmetických přípravků	26.2	43.9	35.1
suchých barev	34.0	57.5	47.6
fermeží a laků	33.9	24.1	38.3
třených a lakových barev	36.6	28.8	29.4
smaltů a glasur	20.0	1.3	6.1
tužek	—	—	—
inkoustů, tuší a pod.	11.8	54.2	47.3
fotografických desek, filmů a j.	33.3	12.2	13.6
Zpracování kaučuku	20.0	10.5	20.5
Výroba zboží z osinku	75.0	48.5	41.8
umělých brousků a pod.	—	—	—
brousicích papírů	25.0	19.9	15.7
leštících a cídicích potřeb	34.8	27.9	38.7
lepidel a pod.	60.7	48.9	39.7
umělých hmot plastických	40.0	40.9	49.1
polotovarů z impreg. papíru a pod.	—	—	—
prostředků proti škůdcům rostlin a pod.	26.7	39.3	21.4
Zřídla minerálních vod, slatiny a pod.	45.8	72.1	70.9

Z tohoto přehledu vidíme, že asi polovina chemických výrob vykazuje úbytky nadprůměrné, druhá polovina naopak ztráty menší, než odpovídá úbytku obyvatel a území.

Těžký chemický průmysl ztrácí polovinu své výroby. V Německu se ocitají především ústecké závody Chemického spolku, dále závody ve Falknově, Neštěmické závody, Bohumínské závody, Schicht a velmi mnohé podniky střední a malé. Zůstávají nám hrušovské, žilinské a handlovské závody Chemického spolku, dále závody firem Explosie-Synthesie, Semtín, Kolín, Starck v Břasích a Kazníjově, Solo v Sušici, Lipníku a Růžomberku, Sellier & Bellot ve Vlašimi, Moravskoslezské chemické závody, Čs. továrny na dusíkové látky v Mor. Ostravě, Rütgers v Mor. Ostravě, Dynamit Nobel v Bratislavě, Karborundum v N. Benátkách a mnoho podniků střední a menší velikosti.

Není pochyby, že pro začátek budeme musit celou řadu chemikálií dovážet z ciziny, z Německa. Je tím do značné míry zvráceno naše úsilí o vybudování si mnohých výrob — zejména v oboru organické chemie — abychom nebyli tak závislí na cizině. V četných oborech budeme s to v podnicích, které nám zůstaly, postupně zase rozšiřovat výrobu na obory, které jsme ztratili. Předpoklady pro to si budeme musit zčásti nově vytvořit.

Ve výrobě farmaceutické nám zůstala většina zachována v nynějších hranicích státu. Z velikých firem ztrácíme ústeckou Cephag. Některé podniky přenesou ze zabraných závodů výrobu k nám. Za této situace zostřují se poměry odbytové.

Také výroba laků nám zůstává většinou zachována a jako u výroby farmaceutické není tak starost o výrobu jako spíše o odbyt.

Z oboru výroby pryžového zboží nám odpadá 6 závodů (Matador-Semperit v Petržalce, Optimit v Odrách, Veritas v Hrádku, Pri-

meros v Děčíně, Vulkán v Podmoklech a GEC v Č. Kamenici) a zůstává nám výroba rovněž 6 firem (Baťa, Kudrnáč v Náchodě, Hakauf v Hradci Král., Viktoria v Brně, Štěpánek v Hostivaři a Michelin v Záběhlicích). Výrobní kapacita těchto závodů je více než postačující k spokojení zbylého domácího odbytiště a pokud by v některých výrobcích nebylo dosti výroby, je snadné ji zvětšiti nebo zcela nově zařídit. Výroba plynových masek zůstává vesměs v nynějších hranicích státu a jsou dány objektivní předpoklady k vývozu našich výrobků, zejména do zemí západních. Z výroben osinkového zboží ztrácíme 3 z 5. Zbývající závody mají však dostatečnou výrobní kapacitu, aby plně zásobily zmenšený domácí trh.

Výroba fotografických potřeb zůstane skoro celá zachována, neboť česká firma v Neštěmicích (Ako) má být přenesena k nám. Bude-li spotřebiteli pochopena snaha užívati především domácích výrobků, které vyhovují svou jakostí i cenou výrobkům dováženým, pak pro všechny zbylé podniky bude lze zabezpečiti slušnou zaměstnanost.

Z průmyslu mýdla odpadá především největší podnik, Schichtovy závody. Kromě toho se ocitá mimo dnešní Česko-Slovensko ještě 28 středních a menších závodů. U nás zůstává 64 závodů, z nichž největší Otta v Rakovníce, Hellada v Nuslích, Pick v Čáslavi, Pilnáček v Hradci Králové a Saponia v Praze. Podle hodnoty odbytu ubylo asi 62% výroby a jen třetina odbytiště, ale ve skutečnosti nevychází tak veliký rozdíl ve prospěch zbylých podniků. Ztráta výrobní kapacity se velmi snadno nahradí domácími podniky. Horší je s náhradou zásobování surovinami, neboť výroba žíravé sody i některých jiných pomocných látek byla dosud v Ústí a Neštěmicích. Olejárny zůstaly však většinou zde (z 10 podniků zbývá 8). U výroby toiletních mýdel odpadá na domácím trhu největší soutěžitel, Schichtovy závody, které se stávají podnikem zahraničním.

Značně kritická situace bude ve výrobě silničních emulsí. Výrobní kapacita tohoto odvětví byla již dříve značně vyšší, než to odpovídalo možnostem domácího odbytu a nyní se nepoměr ještě více zvětšil. Z 18 kartelovaných podniků odpadají jen 2. Při tom spotřeba emulsí se z veliké části soustřeďovala právě do okresů pohraničních. Tím tedy se zmenšuje odbytiště značně více než výroba.

Výroba tužek nám zůstává celá i v nových hranicích státu. Tři tužkárny jsou v Českých Budějovicích. Postižen je ovšem odbyt, zvláště firma Hardtmuth. Z výroby chemického zboží kancelářského nám zůstává sice 15 ze 17, ale zmenšuje se výrobní kapacita na polovinu. Odpadají výrobní podniky v Podmoklech a v Liberci. Z výroby celofánu ztrácíme jeden podnik v Ústí, zůstává nám však výroba na Slovensku (Svit v Batizovcích).

Z ostatních výrobků zůstává i po odpadu závodů v severních Čechách stále nadbytečná výroba vodního skla, a to v Brně a v Praze. Nepříznivá bude situace ve výrobě klihu, a to nejen proto, že tento průmysl ztrácí asi polovinu odbytiště, ale také proto, že se zvýší obtíže se zásobováním surovin. Dobrá polovina sběru kostí připadá na odstoupené území. Zlepšení může tu přinésti dokonalejší organisace sběru kostí. Většina výrobců zůstala i na novém území Česko-Slo-

KNIHOV MINISTERS A ZDRAV

venska a v Německu se ocitl jeden závod v Černicích a v Karlových Varech.

Z rafinerií minerálních olejů zůstaly mimo hranice Česko-Slovenska dva závody, představující jen asi desetinu dosavadní výroby. Kapacita zbylých závodů nejen stačí plně krýt domácí spotřebu, ale bude v poměru ke zmenšenému odbytišti ještě vyšší.

Z celkové skupiny minerálních vod, zřídelních produktů, slatin a bahen ztrácíme skoro polovinu počtu závodů a bezmála tři čtvrtiny vlastní výroby. Velmi značná část minerálních vod spotřebovaných v nynější oblasti Česko-Slovenska pocházela z území, jež je nyní v zahraničí (krondorfská, karlovarská, bilinská, břvanská, kysibelka, kynžvartská, mariánsko-lázeňská atd.). Zbývají nám však nejoblíbenější a velmi cenné prameny jiné v českých zemích i na Slovensku. Bude však zapotřebí nové tarifní politiky, aby se české a slovenské vody mohly náležitě rozšířiti.

Obchodní bilance v oboru chemikálií byla vždy pasivní. Spočteme-li tuky, mastné oleje, minerální oleje, barviva a třísla, klovatiny, pryskyřice, kaučuk, kuchyňskou sůl, chemické látky pomocné a chemické výrobky tř. XLVI, pokosty, barvířské zboží a zboží lékárnické a voňavkářské, svíčky, mýdlo, voskové a zápalné zboží, vychází pro r. 1937 dovoz za 1643 mil. Kč a vývoz za 582 mil. Kč, čili pasivum 1061 mil. Kč. Ústřední svaz čs. průmyslníků předpokládá příště hodnotu dovozu 959 mil. Kč a vývozu 492 mil. Kč, tedy pasivum 467 milionům Kč.

Průmysly textilní a oděvnické.

Textilní a oděvnické průmysly byly v dosavadních hranicích státu největšími odvětvími po průmyslu kovů a po stavebních živnostech co do velikosti počtu obyvatel, které živily. Nacházelo totiž podle sčítání lidu z roku 1930 v textilním průmyslu 526.536 osob a v oděvnickém průmyslu 364.350 osob, celkem tedy 890.886 osob obživu. Znamená to 17.3% z celkového počtu obyvatel příslušných k průmyslu a výrobním živnostem.

Počet činných osob činil v roce 1930 v textilním průmyslu 360.107 a v oděvnickém průmyslu 238.217, což je skoro čtvrtina celého počtu činných osob v průmyslu a výrobních živnostech.

Zeměpisné rozložení textilního a oděvnického průmyslu v dosavadním Československu bylo podle jednotlivých odvětví rozdílné. Značná část textilu byla v severních Čechách, kde byla vlastně příčinou tamější oblastní krise zaměstnanosti (společně s průmyslem sklářským), neboť šlo tu o podniky částečně technicky zastaralé a o podniky orientované z veliké části na vývoz do oblastí, které si zavedly textilní výrobu samy a přestaly býti pro severočeský textilní průmysl odbytištěm. V tom směru se novou státní příslušností severočeského průmyslu nemůže nic změnit. Jiná veliká část textilního průmyslu je v severovýchodních Čechách, v oblasti brněnské, severomoravské a severovýchodně-moravské. Pokud jde o oděvnický průmysl, tu velké podniky byly a jsou soustředěny ve střední Moravě (Prostějovsko), dále v severních Čechách (Liberec), kdežto v průmyslu klobouků byla větší část v územích, odstoupených Německu.

Statistický úřad vypočítává přesuny v textilním a konfekčním průmyslu na podkladě sčítání závodů z roku 1934 a roku 1935 takto:

	Úbytky v % z dosavadního stavu podle počtu závodů	hodnoty odbytu	počtu zaměstnanců
Výroba příze v přádelnách	55.3	62.0	61.2
Výroba příze a nití ve skárnách	60.7	68.1	65.7
Zušlechtění příze a nití	70.5	75.3	78.2
Výroba tkaného zboží	50.7	48.9	49.3
Zušlechtění tkaného zboží	54.2	48.9	57.6
Výroba stávkového a pleteného zboží	62.1	76.4	70.8
Výroba prýmků a knoflíků	66.7	86.7	85.2
Výroba krajek a výšivek	76.3	75.3	74.5
vaty a vatelinu	36.4	14.6	32.6
plsti a plstěných výrobků	55.6	50.7	52.4
provaz. výrobků, vosk. plátna a p.	38.5	44.4	45.9
Výroba oděvů	25.3	10.4	19.6
prádla	27.9	28.9	34.1
jiného módního zboží	28.7	23.1	24.7
jiného šitého zboží	36.8	45.5	36.7
klobouk. šišáků, fezů a j.	47.4	51.6	52.2
Výroba a zdobení klobouků	29.8	40.8	56.8
čepic	18.2	33.2	30.0
nákrčníků	17.9	17.2	15.7
deštníků	27.8	48.2	51.3
umělých květin	83.7	99.4	89.1

Již z tohoto přehledu je vidno, že ve vlastním průmyslu textilním nám zbývá jen čtvrtina až polovina výroby, kdežto v odvěnictví vlastním dvě třetiny až tři čtvrtiny, v kloboučnictví necelá polovina, ve výrobě nákrčníků skoro sedm osmin, ve výrobě deštníků asi polovina, ale ve výrobě umělých květin a ozdobných per jen nepatrný zlomek.

Přesnější přehled o přesunech ve vlastním průmyslu textilním je viditelný z údajů Spolku čs. průmyslníků textilních:

	Dosavadní výrobní kapacita	Nynější výrobní kapacita	Úbytek v %
Přádelny bavlny maco	716.712 vřeten	168.464 vřeten	76.5
amer. bavlny	2,565.024 „	1,447.752 „	43.5
vigognové	322.845 „	56.934 „	82.5
lnu	171.224 „	34.388 „	79.0
juty	43.500 „	28.000 „	38.0
česané vlny	490.000 „	125.000 až 160.000 „	74—65
konopí	2 podniky	1 podnik	67.0
Továrny na umělé hedvábí	4.20 mil. kg	1.20 mil. kg	71.5
Tkalcovny bavlny a um. hedvábí	123.738 stavů	79.843 stavů	35.5
Tkalcovny lnu	7.500 až 8.000 „	4.000 „	asi 50
Tkalcovny juty	2.586 „	1.336 „	47
vlny	144 podniků	80 podniků	40—45
přír. hedvábí	30 podniků	3 podniky	90
Tiskárny látek	167 rouleaux	102 rouleaux	35
Pletárny a stávkárny	Výroba stávkového zboží a kotonových punčoch odpadá téměř úplně.		
Zušlechťovací průmysl			
a) bavlněného zboží	54 podniků	24 podniků	80
b) lněného zboží	Až na nepatrné výjimky odpadá úplně.		

Ve všech oborech vlastního textilního průmyslu ubývá z výrobní kapacity podstatně více, než klesá úpravou hranic počet obyvatelstva. Přes to, že textilní průmysl byl průmyslem vývozním, jsou četné obory, kde zbylá výrobní kapacita nepostačí krýti domácí spotřebu a bude zapotřebí buď zakládání nového průmyslu nebo rozšiřování dosavadní kapacity nebo dovozu.

Tak zbývající p ř á d e l n y bavlny maco nepostačí krýti spotřebu a zejména ve vyšších, jemných číslech, bude aspoň v první době zapotřebí dovozu. Přádelny americké bavlny však zůstanou i nadále určitou částí své výroby odkázány na vývoz do ciziny. Přádelny vigognové nepostačí svou výrobou ke krytí spotřeby, zvláště ne v některých druzích hrubých přízí, určených k výrobě zboží ženilového a kobercového. Přádelny lnu rovněž nebudou s to krýti potřebu zbývajících tkalcoven, mají-li býti tkalcovny plně zaměstnány. Přádelny juty budou i v nových poměrech odkázány na vývoz, a to značnou částí své výroby. Přádelny vlněné příze česané jsou s to při zvýšeném pracovním výkonu krýti celou domácí spotřebu. Zbývající přádelna konopí ve Dvoře Králové nebude pro začátek s to krýti celou spotřebu.

T k a l c o v n y bavlny, umělého hedvábí, lnu i juty i vlny zůstávají nadále odvětvím vývozním. Situace ve tkalcovnách přírodního hedvábí podle hořejších čísel ukazuje, že nám zbývá jen desetina dřívější výroby, čímž odpadá velmi důležitá složka našeho vývozu, a to hlavně vývozu do zemí devisově volných.

T i s k a ř s k ý průmysl zakryje plně potřebu nového státu a zůstane i nadále průmyslem vývozním.

V p l e t a ř s k é m průmyslu je velmi obtížné podati úplný přehled situace, neboť je tu velký počet malých podniků. Lze však říci, že toto odvětví zůstává u nás velmi dobře zastoupeno a bude mít i vývozní přebytky, a to jak v oboru zboží standardního, tak i módního a valchovaného. Odpadá jen asi pětina až čtvrtina výroby. Naproti tomu výroba zboží stávkového, zejména stávkového prádla a kotonových punčoch je téměř úplně ztracena.

Ve z u š l e c h ť o v a c í m průmyslu je situace zvláště těžká a složitá. Z úpraven bavlněného zboží nám zůstává asi pětina dosavadní kapacity a z úpraven zboží lněného jenom malý zlomek.

Pokud jde o průmyslové o d ě v n i c t v í, tu podle odhadu konfekčního průmyslu všechny skupiny průmyslové výroby těžké konfekce pánské zůstaly na našem území zachovány skoro beze ztráty. Zůstává tedy samozřejmě nejen kryta domácí spotřeba, ale značně vzrůstá předimensovanost oděvního průmyslu a jeho vývoznost. U moravského oděvního průmyslu připadala na odbyt v nyní odstoupeném území skoro třetina a u konfekce mimoprostějovské, zvláště dámské, značně více. Lze říci, že našemu oděvnímu průmyslu bude scházet odbytiště asi pro 40% jeho dřívější výroby pro domácí trh. Je tudíž zapotřebí starati se o zvýšený vývoz, má-li býti udržena dosavadní výroba. Vývoz představoval v letech před hospodářskou krisí téměř pětinu, v době krise klesl na 5% a v roce 1937 se pohyboval kol 8%. Měl by tedy příští vývoz konfekce činiti až trojnásobek dosavadního množství. Z oboru dámské konfekce odpadla nám pouze jediná větší továrna v Liberci.

Pokud jde o průmysl plstěných klobouků, byl již dříve z 90% své výroby odkázán na vývoz. V dřívějším Československu bylo odbyto asi na 1.20 mil. kusů plstěných štump a klobouků, v novém Česko-Slovensku se odhaduje odbyt jen na tři čtvrti mil. kusů ročně. Na našem území zůstaly jen dvě české továrny, které stačí krýti dvojnásobnou spotřebu domácí, takže polovinu své výroby může zbylý průmysl vyvézti do ciziny, kde — zvláště v Americe a v západní Evropě — je poptávka po našem zboží dobrá. Pro výrobu vlněných klobouků nám zůstaly tři české firmy, jež měly na dřívější celkové výrobě podíl asi pětinový. Každá z těchto tří firem by sama stačila zásobiti zbylý domácí trh, takže dvě třetiny výroby by mohly býti vyvezeny. Obdobná je situace ve výrobě slaměných a dámských klobouků.

Zahraniční obchod textilního a oděvnického odvětví v novém státě rozebíráme podrobněji na jiném místě. V roce 1937 činila celková hodnota dovozu zboží bavlněného, vlněného, hedvábného, lněného, konopného a jutového, dále oděvnického a voskového plátna dohromady 2880 mil. Kč a naproti tomu stál vývoz těchto oborů v částce 3010 mil. Kč, takže vycházelo aktivum 130 mil. Kč. V dřívějších letech byla obchodní bilance textilu daleko více aktivní. V nových poměrech odhaduje Ústřední svaz čs. průmyslníků textilní a konfekční dovoz částkou 1358 mil. Kč a vývoz částkou 1204 mil. Kč, takže vychází schodek 154 mil. Kč. Novým uspořádáním výroby se však změní nepochybně i složení zahraničního obchodu. Situace je v různých odvětvích rozdílná; někde jsou ztráty výrobní větší než ztráty domácího odbytu, takže naše vývoznost klesne, nebo bude dokonce třeba dovozu; někde tomu bude obráceně a v tom případě naše vývozní přebytky stoupnou.

Průmysly kůže, kožené konfekce a kožišin.

K těmto průmyslovým odvětvím počítáme z vlastního průmyslu kůže výrobu koží a kožišin, hnacích řemenů a kožených technických potřeb, výrobu zboží sedlářského a brašnářského a výrobu ostatního koženého zboží, dále je sem zařaděn průmysl obuvnický, průmysl rukavičkářský a kožišnictví. Všechna tato odvětví průmyslová živila podle sčítání z roku 1930 skoro čtvrt milionu lidí a činných osob v nich bylo na 120.000. Z nich nám dnes zůstávají dvě třetiny, čili zhruba tolik, co ze všeho dřívějšího obyvatelstva. Největší část úbytku připadá na Německo. Ve výrobě koží a kožišin bylo zaměstnáno 10.250 osob, ve výrobě hnacích řemenů a kožených technických potřeb přes 500 osob, ve výrobě zboží sedlářského a brašnářského 833 osoby, ve výrobě ostatního koženého zboží 725 osob, v průmyslu obuvnickém při výrobě obuvi 28.400 osob a ve výrobě kožených rukavic přes 2200 osob. Výroba kůže, kožišin a obuvi vyskytuje se hromadně kromě hlavních měst ve východních Čechách. Ve Zlíně samém bylo činných osob ve výrobě obuvi v roce 1930 zjištěno 37.5% z celkového počtu činných osob v tomto oboru v Československu. U výroby kůže a kožišin jich bylo ve Zlíně 5.1%. Domácká výroba obuvnická je soustředěna na Českomoravské vysočině, hlavně na Třebíčsku. Výroba kožených rukavic je výrobou českou (geograficky), z čehož je téměř polovina v Praze, ale značná část zušlechťovací činnosti je v Rudohoří.

Statistický úřad podává tento přehled přesunů v kožařství, kožené konfekci a kožišnictví po změně hranic:

	Úbytky v % z dosavadního stavu podle počtu závodů	hodnoty odbytu	počtu zaměstnanců
Výroba usní	34.4	18.4	21.8
hnacích řemenů a jiných technických potřeb	44.7	43.2	56.5
koženého zboží	22.3	16.5	22.8
kožené obuvi	23.7	2.6	4.3
látkové obuvi	40.6	4.8	12.8
kožených rukavic	64.6	54.4	65.6
Vydělávání a barvení kožišin	5.0	0.9	1.3
Výroba celokožišinové konfekce	14.1	15.6	14.4

Největší úbytky jsou, jak vidno, v oboru výroby hnacích řemenů a jiných technických potřeb z kůže a pak v oboru kožených rukavic. U všech ostatních odvětví kožařské a kožišinářské výroby jsou úbytky značně menší než průměrné. Platí to jak o výrobě usní, tak kožené obuvi, i výroby kožišin a kožišinářské konfekce.

Podle odhadu Svazu průmyslu koželužského odpadá asi čtvrtina dělnictva. Zbylá výrobní hodnota v novém Česko-Slovensku se odhaduje asi na 70%. Z úbytku 30% připadá největší díl na závody spodkařské, kdežto menší podíl podle pořadí připadá na průmysly řemenářský, technické předměty, jirchárny, svrškárny.

V surovinách a pomocných látkách jsou ztráty velmi citelné. U surových koží odhaduje průmysl úbytek na třetinu, při čemž běží o velmi jakostní kůže, dobře zpracované v družstvech. U kožek jsou ztráty podstatně větší. Průmysl odhaduje na př. u koz včetně ročků výrobu na 300.000 kusů a z toho ztrátu v odstoupeném území aspoň na 150.000 kusů. Proto se průmysl dožaduje zákazu vývozu surových koží do té doby, až bude jasno, jak bude možno zásobovat náš průmysl dovozem surových koží z ciziny.

Veliká újma pro koželužský průmysl vzniká ztrátou pohraničních lesů, neboť odtamtud byl průmysl zásobován smrkovým tříslem. Proto bude průmysl nyní odkázán výhradně na tříslo ze Slovenska, jelikož vývoz třísla z alpských zemí je omezen.

Dále je postižen koželužský průmysl tím, že největší část chemikálií, potřebných k vydělávání a jiné úpravě koží, byla vyráběna v území, která dnes odpadají ve prospěch Německa. Zatím většinu těchto chemikálií podniky v Česko-Slovensku nevyrábějí a tak bude třeba se starat buď o zajištění dovozu nebo o vybudování náhradního průmyslu. Z těchto pomocných látek běží o calcin, chlorid vápenný, thiorit, siřičitan sodný, kyselý siřičitan sodný, chlorid barnatý, sirnatan sodný, kyseliny mravenčí a šťavelovou, chromové draslo, natron chromový, natron žíravý, hydrxyd sodný, amoniakovou sodu a kyselinu mléčnou. Dodávající podniky těchto chemikálií (Ústí, Neštěmice, Falknov, Hrádek n. N.) jsou dnes vesměs v Německu.

Pokud jde o odbyt, tu zbylé obory výroby koží stačí plně krýti veškerou výrobu pro vnitřní trh s výjimkou některých druhů rukavičkářských kožek. Již dříve byl kožařský průmysl z veliké části odkázán na vývoz a zůstane tomu tak ještě i ve větším měřítku i příště.

Ve stejném rozsahu platí toto řečené i o průmyslu obuvi. Ztráta domácího odbytiště (o třetinu) je značně větší než úbytek výroby, takže ještě větší díl z výroby než dosud bude třeba vyvézti, aby byla udržena aspoň dosavadní zaměstnanost.

Z průmyslu rukavičkářského odpadla výroba rudohorská, jejíž vývozní kapacitu odhaduje Ústřední svaz čs. průmyslníků na dvě pětiny dosavadní československé výroby. Národohospodářsky je to bolestná ztráta, neboť v Rudohoří byla domovem výroba rukavic glacé z domácí suroviny (z kozlečin) a s odbytištěm v Americe. S výrobou jsme v Rudohoří ztratili také barvírny rukavičkářského zboží. Na českém území nám zbyla sotva třetina kapacity. Úplně jsme ztratili výrobu textilních podšívek do rukavic, což znamená mnoho, uvážíme-li, že asi tři čtvrtiny v Praze vyrobených rukavic bylo s podšívkou. Dále nám odpadá asi třetina továren na knoflíky. Přicházíme také o dvě pětiny střihačů pražského průmyslu rukavic, kteří žili ve filiálkách pražských podniků v Rudohoří a Touškově. V neposlední řadě také ozdobné šití pražských výrobků se skoro výlučně provádělo v Rudohoří.

Průmysl rukavic se snaží ze všech sil o doplnění všeho, co mu v nových poměrech chybí. Především se stará o zajištění domácí suroviny (kozlečin). Bude-li výroba zajištěna, bude průmysl s to zahájiti v českém vnitrozemí výrobu rukavic glacé za pomoci určitého počtu odborného dělnictva z Rudohoří, který má k disposici. Tím bychom udrželi obchod s Amerikou, což je dnes pro rukavičkářskou výrobu nejdůležitější. Amerika dávala a dává dosud přednost našim českým výrobkům rukavičkářským. Je tudíž zapotřebí vyvinouti všechno úsilí, abychom si tuto výrobu a obchod i v nových poměrech zachovali.

Pokud jde o zahraniční obchod s kůží, koženými výrobky a s kožišinami, tu na tomto místě jen obecně poznamenáváme, že v roce 1937 činila hodnota dovozu dohromady 205 mil. Kč a hodnota vývozu 644 mil. Kč, takže obchodní bilance byla aktivní částkou 439 mil. Kč. Svaz průmyslníků odhaduje v nových poměrech hodnotu dovozu na 134 mil. Kč a hodnotu vývozu na 480 mil. Kč, takže by vyplývalo aktivum 346 mil. Kč.

Zemědělský a potravinářský průmysl.

Podle sčítání lidu z r. 1930 bylo v průmyslu potravin a požívatin činno 238.119 osob a celkem nacházelo v těchto oborech průmyslových obživu 488.459 lidí. Na odstoupeném území Německu bylo (podle základu z r. 1930) 71.510 činných osob, Polsku 1.875 činných osob a Maďarsku 10.477 činných osob, takže zbývá na našem území 154.257 činných osob, čili 64.8% dřívějšího počtu. Podle počtu činných osob zůstává tedy 35.2% zemědělského a potravinářského průmyslu za hranicemi nové Republiky.

Cukrovary.

O výměře oseté cukrovkou a o sklizni cukrovky jsme již blíže pojednali dříve. Na zabraném území zůstává asi 16—17% dosavadní řepné výměry a řepné sklizně. Poměrně největší úbytek je na Moravě a na Slovensku, menší v Čechách.

KNIHOVNA MINISTERSTVA SOC. A ZDRAV. SPRÁVY

Podle posledních odhadů cukrovarského průmyslu bude zpracováno v kampani 1938/39, jak řečeno, 33.02 mil. q řepy a očekává se výroba 5.27 mil. q cukru v hodnotě suroviny. Znamená to průměrně na hlavu obyvatele nového Česko-Slovenska asi 51 kg ročně. Předpokládáme-li úbytek výroby cukru zúžením hranic o 17%, znamenalo by to výrobu pro celé dřívější území 6.35—6.50 mil. q cukru v hodnotě suroviny, čili asi 42 kg průměrně na hlavu obyvatele. Z toho je tedy zjevné, že cukrovarský průmysl, podobně jako některé jiné průmysly, ztratil poměrně více domácího odbytu než výroby. Úbytek výroby cukru činí asi 16—17%, kdežto pokles počtu obyvatel v nové republice 33.4%, takže vyplývá relativně vyšší podíl vývozu z celkové výroby za předpokladu stejné individuální spotřeby domácího obyvatelstva.

Pokud jde o cukrovarské závody, které zůstaly za novými hranicemi Česko-Slovenska, je to v Čechách 6 smíšených cukrovarů, a to Havraň (Neštěmická), Lovosice (Kr. Březno), Most (Schoeller), Postoloprty, Štětí (obě Ústecká) a Žatec (Česká cukerní), a 2 suché rafinerie, a to Ústí a Krásné Březno; v zemi Moravskoslezské 4 smíšené závody, a to Břeclav, Hrušovany, Mor. Krumlov (všechny Moravský spolek) a Uničov, a 3 surovárny, a to Kateřinky (Opavská), Pohořelice (Moravský spolek) a počítáme sem Vávrovice (Opavská), která je sice smíšeným závodem, ale pracovala poslední dobu jen jako surovárna; konečně na Slovensku odstupujeme 3 závody, a to Orosku (Schoeller), Diosek a V. Šurany (maďarská společnost). Statistický úřad odhaduje úbytek na kapacitě odstoupených surováren asi 18% a rafinerií na 22%.

Chceme-li přehlédnouti naši příští situaci v cukerním hospodářství, je nejlépe vyjíti od spotřeby. Za základ bereme průměr posledních dvou let, neboť v kampani 1937/38 byl odbyt značně ovlivněn koupěmi ze strachu obyvatelstva před válkou. V roce 1936/37 činil lidský konsum doma 3,897.000 q, v roce 1937/38 pak 4,164.500 q v hodnotě suroviny. Normální střed lze tedy odhadnouti na 3.9 až 4 mil. q a z toho zhruba 52% na Čechy, 32% na zemi Moravskoslezskou a zbytek 16% na Slovensko a Podk. Rus. Nyní, po odstoupení území a třetiny obyvatel, odhaduje cukrovarský průmysl domácí lidskou spotřebu cukru celkem asi kolem 2.6 mil. q v hodnotě suroviny, což by znamenalo proti dosavadnímu stavu úbytek asi o 1.4 mil. q, čili 35% a proti kampani 1937/38 dokonce o 1.6 mil. q, čili o 39%. Podle jednotlivých zemí je dřívější a nyní průmyslem očekávaná spotřeba cukru tato (v hodnotě suroviny):

		Čechy	Morava a Slezsko	Slovensko a Podk. Rus	Celkem
Spotřeba 1936/37 . .	v tis. q	2,015	1,273	609	3,897
Spotřeba 1937/38 . .	v tis. q	2,172	1,324	669	4,164
Dvouletý průměr . .	v tis. q	2,094	1,299	639	4,032
Předpokládaná spotřeba v r. 1938/39 v novém Česko-Slovensku . .	v tis. q	1,400—1,450	700—750	400—410	2,560—2,600
Úbytek proti průměru r. 1936/38	v tis. q	650—700	550—600	230—240	kol 1,450
	v %	32	44	37	36
Úbytek proti r. 1937/38 . . .	v tis. q	720—770	575—625	260—270	1,575
	v %	34.3	45.3	40	38

Podle tohoto odhadu cukerního průmyslu vychází tedy poměrně největší úbytek spotřeby na Moravě, pak na Slovensku a nejmenší v Čechách.

Vyjdeme-li nyní od očekávané výroby 5.27 mil. q a spotřeby kol 2,60 mil. q, zbývá zhruba to, co činí náš vývozní kontingent, stanovený pro tuto kampaň mezinárodní dohodou, t. j. 2,720.000 q.

Budeme-li se musit i v budoucnosti snažit a udržení co největšího vývozu cukru. Především výtěžná a národohospodářská hodnota řepná je vyšší než na příklad pšeničná. Také devisový výnos padá značně na váhu. Dále souvisí osev řepy velmi úzce s dobytkářstvím a konečně množství výroby cukru je v přímé souvislosti s kalkulovanou cenou cukru. Všechny důvody mluví pro co největší možnosti cukerního vývozu.

Pivovarský sladařský průmysl.

Pivovarů zůstává za novými hranicemi nynější naší republiky třetina co do počtu a více než pětina co do výstavu piva. Změna poměrů je viditelná z tohoto přehledu Ochranného svazu pivovarského průmyslu:

	Čechy	Morava a Slezsko	Slovensko a Podk. Rus	Celý stát
Dosavadní počet pivovarů	293	62	15	370
Ubývá jich	99	20	1	120
Zbývá jich	194	42	14	250
Dosavadní výstav v r. 1937 v tis. hl	6,445	1,547	319	8,311
Ubývá v tis. hl	1,688	445	59	2,192
v %	26.2	28.8	18.5	26.4
Zbývá výstav v tis. hl	4,757	1,102	260	6,119
Na hlavu obyvatele dříve				54 l
nyní				59 l

Z celkového počtu 120 pivovarů v odstoupeném území je 118 v Německu a po jednom v Polsku a Maďarsku. Podle výstavu připadá (na základě r. 1937) 2,046.138 hl, čili 93.3%, na zábor německý, 87.234 hl (4%) na zábor polský (Karvinná) a 58.993 hl (2.7%) na zábor maďarský (Košice).

Celkový výstav piva pro domácí spotřebu činil v r. 1937 v celé republice 8,216.000 hl. Statistický úřad odhaduje snížení spotřeby po odstoupení území asi o 35%, což činí tedy asi 2,876.000 hl.

Pro pivovary se tedy jeví nová situace v tom, že z dosavadního celkového výstavu 8,310.923 hl zůstává v odstoupeném území 2,192.365 hl a zbývá 6,118.558 hl, kdežto z celkové domácí spotřeby (resp. z celkového výstavu pro domácí spotřebu) na výši 8,216.000 hl ubývá 2,876.000 hl a zbývá 5,340.000 hl. Znamená to — osvědčí-li se odhad snížené spotřeby správným — zhoršení odbytových možností. Má-li být dosavadní výroba zachována, musí se zvýšit buď domácí spotřeba piva na zbylém území nebo vývoz.

Sladařský průmysl byl u nás soustředěn většinou v oblastech, které zůstávají v nynějším Česko-Slovensku. Asi ze 60 samostatných sladařských podniků, z nichž je jen 5 na Slovensku, ubývá 5 v Čechách a 4 v zemi Moravskoslezské, na Slovensku zů-

stávají všechny. Podle své kapacity odpadá asi 8—10% a podle dosavadní výroby asi osmina zůstává za novými hranicemi.

Více odstupujeme sladoven spojených s pivovary. Ze 120 pivovarů, které jsou dnes mimo Česko-Slovensko, jak vylíčeno výše, jsou skoro tři čtvrtiny takových, které mají svou sladovnu. S odstoupenými smíšenými pivovary a sladovnami ubývá skoro čtvrtina sladařské kapacity a více než pětina dosavadní celkové jejich výroby sladu.

Vezmeme-li sladovnický průmysl jako celek — ať smíšené závody s pivovary, ať sladovny samostatné — tu ubývá nám asi šestina dosavadní výrobní kapacity a dosavadní výroby sladu. Znamená to, že vývozní potřeba tohoto průmyslu bude větší, než byla dosud.

Lihovary a drožďárny.

Podle počtu činných průmyslových lihovarů, rafinerií lihu a drožďáren odstupujeme zrovna třetinu Německu a Maďarsku, a to v Čechách 5 z 21, v zemi Moravskoslezské 11 z 20, na Slovensku 2 ze 14, na Podk. Rusi 1 ze 2 a celkem 19 z 57. Zemědělských lihovarů zůstává za novými hranicemi v Čechách 15 ze 304, v zemi Moravskoslezské 89 z 232, na Slovensku 38 ze 338, na Podk. Rusi 6 ze 16 a celkem 148 z 890 dosavadních.

Bereme-li zřetel na výrobní kapacitu, tu činí úbytek procent:

	U průmysl. lihovarů	U průmysl. rafinerií	U průmysl. drožďáren	U zeměděl. lihovarů
v Čechách . . .	20.0	14.0	55.0	4.3
na Moravě-Slezsku .	48.5	53.7	54.5	34.0
na Slovensku . . .	30.7	11.5	—	14.0
na Podk. Rusi . . .	—	42.0	—	38.3
celkem	31.0	27.0	47.0	16.2

Podle stavu z kampaně 1934/35 zbývá tedy výrobní kapacity průmyslových lihovarů 2.989 hl absolutního lihu za 24 hodin, rafinerií 4.829 hl, drožďáren 500 q a zemědělských lihovarů 9.086 hl (odhad statistického úřadu).

Podle skutečné výroby v kampani 1934/35 jsou přesuny tyto:

Výr. lihu v prům. lihov.	České země	Slovensko	Podk. Rus	Celkem
v r. 1934/35 v tis. hl. .	211.9	63.4	—	275.4
Nyní ubývá v tis. hl .	51.4	10.5	—	61.9
v % . .	24.3	16.4	—	22.5
Zbývá v tis. hl . . .	160.5	52.9	—	213.5
Výroba droždí v tis. q .	79.1	16.4	—	95.5
Nyní ubývá v tis. q . .	32.8	—	—	32.8
v % . .	41.6	—	—	34.4
Zbývá v tis. q . . .	46.3	16.4	—	62.7
Výroba lihu v zeměděl. lihovarech v tis. hl .	505.4	232.7	10.0	748.2
Nyní ubývá v tis. hl .	92.0	33.4	4.2	129.6
v % . .	18.2	14.3	42.2	17.3
Zbývá v tis. hl . . .	413.4	199.3	5.8	618.6

Průmyslové lihovary odstupují tedy poměrně značně více než zemědělské. Byla-li výroba lihu v obou v poměru 100 : 272, nyní je výroba téže kampaně v nových hranicích v poměru 100 : 290.

Dohromady činila lihovarská výroba v kampani 1934/35 v průmyslových i zemědělských lihovarech 1,023.600 hl absolutního lihu. Proti této výrobě stála spotřeba 968.600 hl, takže zbývalo 55.000 hl. Z téže výroby zbývá v nynějších hranicích 832.100 hl (t. j. 81.3% původní výše) a z téže spotřeby 669.000 hl (t. j. 69%), čili přebývá 163.100 hl. Úbytek spotřeby je menší než úbytek výroby, takže zvyšují se pro lihovary starosti odbytové — obdobně jako celé řadě jiných průmyslů za nových poměrů. Je tomu tak podobně hned v dalším odvětví zemědělského průmyslu — škrobárenském.

Škrobárny.

Průmysl bramborového škrobu je postižen jen v českých zemích. České závody v počtu 54 a slovenské v počtu 4 zůstaly vesměs na našem území, kdežto v zemi Moravskoslezské 3 ze 14 ubyly. Podle množství zpracovaných bramborů, které činilo v r. 1935/36 celkem 8086 vagonů, to znamená úbytek 17% (1364 vagonů). Podle skutečné výroby se jeví úbytek (na základě čísel z kampaně 1935/36) u škrobu (v hodnotě suchého škrobu) 18% (z 1530 vag.), u dextrinu 23% (z 20 vag.) a u syrobu přes 20% (z 583 vag.).

Větší úbytek je u výroby obilných škrobů. Počet závodů se tu zmenšuje z 9 na 6. Podle dat z r. 1935/36 klesá množství zpracovaných obilnin o 20% (s 1376 na 1106 vag.) a výroba škrobu rovněž o 20% (s 869 na 699 vag.), dextrinu o 85% (s 28 na 4 vag.) a syrobu o 11½% (s 250 na 221 vag.).

Celkově vzato i u škrobáren tedy ubývá na výrobnosti méně než na skutečném odbytu; zvyšuje se vývoznost, jako u mnohých jiných odvětvích ostatního průmyslu.

Mlynářský průmysl

byl dosud ze zemědělského průmyslu odvětvím, které mělo v poměru k odbytu největší výrobní kapacitu, jíž zůstávaly následkem toho až dvě třetiny nevyužity. Proto také mlýnů rok od roku ubývalo a jejich výrobní mohutnost záměrně zmenšována. Počet činných mlýnů v r. 1923/24 byl 10.211, v r. 1932/33 již jen 9.199 a v r. 1936/37 jen 8.952. Z tohoto posledního počtu jich nyní cizím záborem 2.562 ubývá (29%), takže zbývá 6.490 podniků. Počet klesá v Čechách o 1.620 na 2.848, v zemi Moravskoslezské o 567 na 1.119, na Slovensku o 302 na 2.176 a na Podk. Rusi o 64 na 549.

Z celkové výrobní kapacity mlýnů podle stavu z r. 1936/37 zůstává v nových hranicích republiky asi 73½% dosavadního stavu, což představuje asi 520 tisíc vagonů ročně (dosud 706.000 vagonů). Podle jednotlivých zemí nastaly ve výrobní kapacitě tyto přesuny:

Výrobní kapacita	Čechy	Morava a Slezsko	Slovensko	Podk. Rus	Celý stát
ročně tis. vagonů . .	342.4	171.4	166.6	25.7	706.1
Ubývá tis. vag. .	71.3	60.3	47.9	7.9	187.4
% . . .	21	35	29	31	27
Zůstává tis. vag. . .	271.1	111.1	118.7	17.8	518.7

Poměrně nejmenší úbytek mlynářské kapacity je v Čechách, největší na Moravě. Semelek činil v kampani 1936/37 celkem 136.122 vagonů pšenice a 109.031 vagonů žita. Nyní odpadá z tohoto semelku přes 26% pšenice (35.638 vag.) a zbývá tedy v novém státě kol 100.000 vagonů a skoro třetina žita (35.400 vag.) a zbývá asi 75.000 vagonů.

Poměr mezi výrobní kapacitou a semelkem se mnoho nezmění; čili zůstane nadále veliké části výrobní kapacity nevyužito. Dosud při výrobní kapacitě 706.000 vagonů činil semelek pšenice a žita (bez jiných obilnin) přes 245.000 vagonů, čili asi 35%. V nových hranicích činí kapacita 519.000 vagonů a odhadovaný semelek pšenice a žita asi 175.000 vagonů, čili asi 34% kapacity. Je vidno, že výrobní kapacita mlýnů i v novém státě zůstává stále třikrát vyšší než semelek, jako dosud, takže je třeba úpravy, o jakou mlýny samy usilují.

Mlékařská výroba.

Statistický úřad propočítává zatím podle výrobních čísel z r. 1936, že z celkového počtu spotřebních mlékáren 245 je na zabraném území 61. Z celkového příjmu mléka přes 3.26 mil. hl odpadá 0.47 mil. hl (čili 14½%) a

	z celkové výroby	ubývá	
	mil. kg	mil. kg	%
másla	2.72	0.57	21
tvarohu	4.76	0.85	18
sýrů	1.30	0.09	7

Jsou tedy úbytky poměrně značně menší než úbytek obyvatel. Jinak je tomu však u speciálních závodů máslařských, sýráren a tvarůžkáren. Tam jsou relativní úbytky mnohem větší. Tak výrobní kapacita másláren, kterou statistický úřad odhaduje pro rok 1936 v celém dřívějším Československu na 17.944 hl přijatého mléka za 24 hodin, se zmenšuje v novém území na polovinu, výrobní kapacita sýráren (149 q za 24 hodin) na 58% a tvarůžkáren (353 q za 24 hodin) na 38%. Zde všude, jak vidno, jsou poměrné úbytky ve výrobě značně vyšší než poměrné úbytky obyvatel.

Ostatní průmysl potravin.

Změny, které nastaly v ostatních odvětvích průmyslu potravin, požívatin a nápojů, jsou nestejné. Statistický úřad vyčísluje úbytky na několikerém základě, a to podle počtu závodů, podle hodnoty odbytu (z r. 1935) a podle počtu zaměstnanců. Výsledky šetření jsou tyto:

	Úbytky v % z dosavadního stavu podle		
	počtu závodů	hodnoty odbytu	počtu zaměstnanců
Chléb a pečivo	32.6	27.2	25.6
Čokoláda a cukrovinky	27.5	17.9	19.5
Perník, oplatky a pod.	28.7	41.0	38.0
Těstoviny	52.9	53.0	46.0
Uzenářské zboží	33.4	20.1	18.3

	Úbytky v % z dosavadního stavu podle počtu závodů	hodnoty odbytu	počtu zaměstnanců
Rybí konservy	56.0	68.8	60.8
Zeleninové konservy	48.0	57.4	48.2
Ovocné konservy	32.6	33.1	44.1
Kávoviny	15.8	28.4	21.3
Polévkové přípravky	20.0	3.0	9.5
Prášky do pečiva	33.3	25.6	27.7
Cukrový syrup	25.0	20.5	26.7
Hořčice	34.6	39.3	45.3
Dětské moučky	—	—	—
Pálené lihové nápoje	4.3	7.4	8.2
Likéry	30.0	21.2	25.4
Šumivá vína	33.3	31.9	32.1
Sodové vody	27.5	13.2	14.4
Ovocné šťávy	34.0	22.4	26.1
Ocet	32.4	25.3	22.8

Vezmeme-li v úvahu úbytek obyvatelstva o třetinu, tu poměrně nadprůměrný je úbytek výroby perníku, oplatků a pod., těstovin, rybích, zeleninových a ovocných konserv a hořčice. U ostatních výrob je poměrný úbytek buď stejný nebo nižší, než činí poměrné zmenšení počtu obyvatel. Podle toho bude třeba v jednotlivých oborech přizpůsobiti výrobu, odbyt, po př. dovoz či vývoz.

Celkový přehled našeho průmyslu.

Uvedli jsme v předešlé části přehled hlavních změn, které nastaly v nejdůležitějších odvětvích našeho průmyslu po úpravě hranic naší republiky. Ztráty jsou v různých odvětvích rozdílné. Stejně tak jsou rozdílné změny, které nastaly jednak v poměru výroby k domácímu odbytu a k vývozu, jednak v poměru domácí spotřeby k domácí výrobě a k dovozu. Jen v některých odvětvích výroby nastává poměrně stejné zmenšení, jako klesl počet obyvatel, t. j. o třetinu, takže se v dosavadních poměrech nic nemění. Jinde je ztráta domácího odbytu větší než úbytek výrobnosti a v tom případě se zvyšuje naše potřeba vývozu resp. klesá potřeba dovozu — nebo ještě jinde naopak je ztráta domácího odbytu menší než ztráta výrobnosti (na př. uhlí, sklo, porculán) a v tom případě klesá naše vývoznost a vzrůstá potřeba dovozu. Bude naším úkolem zjistiti přesně od oboru k oboru novou situaci a podle toho si určiti program hospodářské obnovy, obsahující výrobu a nové investice, politiku daňovou, celní, obchodní, cenovou, úvěrovou atd.

Jak bychom nyní aspoň zhruba vyčíslili celkovou ztrátu naší průmyslové výroby? Jde o to, čím vážiti jednotlivá odvětví výroby, abychom došli k celkovému váženému průměru ztrát. Podle počtu v průmyslu činných osob činí úbytek, jak uvedeno, 39% dosavadního stavu. Ale počet činných osob není ve všech oborech výroby směrodatným ukazovatelem velikosti výroby. Třeba sledovati ještě jiná hlediska. Proto počítáme vážené průměry pomocí tří ukazovatelů, jež také v absolutních číslech uvádí ve svém statistickém materiálu o výrobě statistický úřad. Vážíme ztráty podle počtu závodů, podle hodnoty odbytu výroby a podle počtu zaměstnanců.

Úbytek v procentech dosavadního stavu činí:

Odvětví	podle počtu závodů	podle hodnoty odbytu	podle počtu zaměstnanců
Kámen a zeminy	34.2	42.1	38.9
Sklo	76.9	75.2	69.1
Kovy a jich zpracování	32.7	28.4	26.6
Dřevo a jeho zpracování	34.8	28.1	28.9
Soustružnictví	29.4	43.7	48.4
Kartáčnictví	36.2	27.0	26.7
Chemie	32.1	36.8	36.2
Papír a lepenka	47.5	48.7	50.1
Grafika	28.9	20.2	23.9
Hudební nástroje	69.2	47.2	66.6
Hračky	67.2	63.1	61.3
Textil	57.1	57.7	57.7
Oděvnictví a obuv	28.5	18.9	26.9
Kůže	31.3	19.4	23.5
Kožišnictví	13.9	14.6	11.8
Pivovary	32.4	26.4	31.9
Mlýny	28.6	29.0	28.8
Cukrovary	15.8	17.4	15.0
Lihovary	17.6	16.3	18.3
Ostatní potravinářský průmysl	32.1	23.7	24.8
Vážený průměr	33.2	35.6	36.3

Měříme-li tedy průmyslové ztráty v odstoupeném území počtem závodů, činí 33.2%; měříme-li je podle hodnoty odbytu odstoupených závodů, činí 35.6%; měříme-li je konečně podle počtu zaměstnanců v odstoupených závodech, činí 36.3%. Zhruba tedy můžeme říci, že ve váženém průměru zůstala nám asi třetina průmyslové výroby za novými hranicemi, čili tolik, co obyvatelstva. V jednotlivých odvětvích jsou ovšem, jak jsme uvedli, ztráty rozdílné. Možná, že celkový úbytek nebude ani tak veliký. Předmětem šetření statistického úřadu totiž nebyly závody nejmenší. Těch všech bylo právě na našem území více než v krajích národně smíšených, čili dnes nám jich více zbylo.

Z těchto čísel zcela jasně vyplývá, což je třeba zdůrazňovati doma i ve styku se zahraničím, které nebývá často správně o našich věcech informováno, že Česko-Slovensko sice je svou rozlohou a počtem obyvatelstva zmenšené, ale, že zůstalo v celkovém průměru ve stejném poměru státem průmyslovým, jakým bývalo. Již z hospodářsko-sociálního složení obyvatelstva bylo vidno, že nenastaly žádné podstatnější přesuny, a nyní to dokazují i hořejší naše vážené průměry průmyslových ztrát. Ovšem, že veškerá odvětví výroby vykazují větší úbytek, než činí pokles počtu obyvatel, jiná odvětví však naopak ztratila méně; průměr ztrát je však stejně veliký jako úbytek obyvatel, takže hospodářská skladba nového Česko-Slovenska je celkově stejná, jako byla skladba Československa dřívějšího. V jednotlivých odvětvích nastaly ovšem přesuny, které se také vyjádří ve složení našeho zahra-

ničního obchodu; nesčetné druhy zboží zvýší či sníží svůj podíl na našem vývozu či dovozu, některé trvale, některé dočasně, dokud si nezavedeme vnitřní přestavbu své výroby. Za tímto cílem musíme postupovati soustavně a s rozmyslem, vyzbrojeni dokonalým rozborem nynější situace a dalších vyhlídek.

VI. České země - Slovensko - Podkarpatská Rus.

Česko-Slovensko se stalo státem spolkovým; je federací českých zemí, Slovenska a Podkarpatské Rusi. Poslední dvě země mají zajištěnu svou samosprávu ústavními zákony ze dne 22. listopadu 1938 č. 299 a č. 328 Sb. z. a n. z r. 1938. Pokud jinak není změn podle těchto zákonů a pokud nebude ústava měněna zmocňovacím ústavním zákonem č. 330 Sb. z. a n. z r. 1938, platí ustanovení ústavní listiny č. 121 Sb. z. a n. z r. 1920.*)

Ústavní zákony pro Slovensko a pro Podkarpatskou Rus č. 299 a 328 z r. 1938 obsahují v § 4, odst. 1, ustanovení o zákonodárné moci, vykonávané Národním shromážděním pro celé území Česko-slovenské republiky, z čehož vyplývá, že v ostatních záležitostech jsou Slovensko a Podkarpatská Rus zeměmi samosprávnými. Moc zákonodárná, kterou má Národní shromáždění pro celé území Česko-slovenské republiky, se vztahuje na tyto společné věci:

1. Ústavní listinu, její součástky, jakož i otázky, upravující činnost společných zákonodárných, vládních a výkonných orgánů;

2. vztahy Česko-slovenské republiky k cizině, vypovídání války a uzavření míru, obchodní a tarifní politika, vývoz a dovoz;

3. národní obranu;

4. státní občanství, vystěhovalectví, přistěhovalectví, cestovní pasy;

5. měnu, míry a váhy, patenty, ochranu vzorků a ochranných známek, vyměřování a mapování;

6. záležitosti celní;

7. dopravu;

8. pošty, telekomunikaci, poštovní spořitelní a šekovou službu;

9. společný rozpočet, společný závěrečný účet, státní dluh a schvalování zápůjček pro společné potřeby státu a jejich použití;

10. daně, dávky a poplatky, pokud slouží k úhradě společných výdajů státních, zásady nepřímých daní vůbec patří mezi společné záležitosti;

11. monopoly, společné státní podniky, ústavy a zařízení; výjimku činí státní lesy a statky, báňské a hutní podniky, lázně, jejichž vlastnictví a správa přechází na tu zemi, na jejímž území se nacházejí;

12. právní úpravy otázek hospodářských a finančních, které jsou potřebné k zabezpečení stejných soutěžních podmínek podnikání.

Pravomoc jednotlivých tří samosprávných celků je tedy značně rozsáhlá a na jejím praktickém provádění a uplatňování může také

*) O ústavní situaci Česko-Slovenska viz pojednání doc. Dr. J. Klimenta v prosincovém čísle „Obzoru národohospodářského", roč. 1938.